

ПОСТУЛАТИ МАРКСИЗМУ ТА ПРАКТИКА КОНЦТАБОРУ¹**В. Е. Матізен²**

Я буду казати про своє особисте ставлення до марксизму.

Я за освітою математик. Коли я почав вивчати марксизм (підк. ред. – В. Л.) в університеті (це було дуже давно), то зіштовхнувся з такою ситуацією – я нічого не розумів, мені видалося це за чистісіньку маячню. Я почав дещо розуміти тоді коли усвідомив: те, що мені пропонують, не слід брати за істину, що я можу розглядати марксизм як певну систему аксіом і вибудовувати на підставі запропонованого ним логіки певного роду послідовність висновків.

Коли я став ставитися до марксизму як до однієї з можливих моделей світобудови, у мене почало більш-менш «клеїтись».

Тобто я белькотів те, що вважав за цілковиту маячню, викладачам, отримував за це добрі оцінки, але внутрішньо я продовжував бути впевненим у тому, що це цілковита маячня, і міг би збудувати (й, до речі, будував) начатки деяких інших теорій. Відтак я довідався, що всі ці теорії були давним-давно збудовані на Заході, й таким чином проблема чи типовий марксизм? – була для мене вирішена однозначно: зрозуміло, живий як одна з моделей, з правом використовувати й ін. моделі. Однак, на моє бачення, до Всезагальної декларації прав людини слід би внести пункт про кримінальну відповідальність за пропаганду марксизму як політичної доктрини, оскільки він закликає до не правових насильницьких дій. І історичний досвід, починаючи з Леніна та закінчуючи Сталіном, Мао Цзе-дуном і Пол Потом, блискуче потвердив правомірність такого підходу.

Але я жодним чином не хочу дорівняти Маркса, який був великим філософом, Енгельса, який був непоганим, мабуть, університетським студентом, Леніна, який був недурним гімназистом, Сталіна, який був середньої руки семінаристом, і Пол Пота, який був кримінальним бандитом. Все це різні люди. Однак, у плані методології практичної дії, всі вони породжують цілковито одне і теж. І. Ю. Буртін (рад. літ. критик), як на мене, показав переконливо, що з тих постулатів, які декларував сам Маркс, хоча б, у «Критиці Готської програми», за їхнього логічного розвитку з додаванням, хіба що, єдиного біологічного постулата про те, що людина є такою, якою ми її знаємо, впливає адміністративно-

¹ Див. Марксизм: pro u contra. – М.: Республика, 1992. – 336 с.

² Віктор Едуардович Матізен (1949 р.н.) закінчив мех.-мат. ф-т Новосибірського ун-ту. Виклач математики в школах. Заочно закінчив курси кінознавців при ВДІКу. Президент гільдії кінознавців у Петербурзі.

командна система, у своєму завершальному варіанті, яка представлена саме в Кампучії.

Зрозуміло, що для Маркса це було не зовсім так. Адже він вважав, що цю систему будуть будувати люди, які принципово відрізняються від тих людей, яких він бачив за капіталізму. І цілком можливо, що ці «ідеальні люди», типу монахів у монастирі, змогли б побудувати дещо на кшталт системи марксистського соціалізму. Але для реальної, біологічної людини він ніколи не буде сприйнятним. Тобто, він завжди буде провадити саме до концтаборів. І в цьому сенсі марксизм як практичне вчення прирік себе.

Крім цього, мене завжди цікавив чисто логічний аналіз основ марксизму, тобто ті постулати, які є його підставою, й та специфічна логіка, якою користувався Маркс для експлікації своєї теорії. Я чудово розумію обмеженість власного логіко-математичного підходу, але сприйміть його як одного з можливих підходів, а не як істину в останній інстанції.

Які ж бо є основні марксистські постулати й з чого, власне, вони починались? А починались вони як живе дерево Марксової філософії. Я не хочу хвалитися знанням німецької мови, але деякі сторінки Маркса я читав німецькою. Коли російською кажуть, що «буття визначає свідомість» (укр. так само. – В. Л.), це «гербарій». А коли Маркс пише: «Das Bewubtsein ist das bewubte Sein», він показує чудову гру розуму, тобто коренеслів'я. На цьому коренеслів'ї Гачев буде цілі національні світи, але він при цьому не змішує ж «французької з нижньгородським». Крім цього, все це Маркс казав стосовно Бруно Бавра, Фоєрбаха, Штирнера, які літали в емпіреях, і він з чисто німецькою брутальністю стягав їх на землю. Іноді це було страшенно брутально, коли він казав: «Дорогий Бруно, у тебе ж ще є геніталії, окрім твого чудового романтичного мозку...» Коли Маркс емігрував, то частина німецької філософії, яка опонувала йому, зникла, і він, як вірус, став проникати до європейської філософії, де він був досить нешкідливий, бо демократія миттєво знаходить для нього противаги. Але на азіатському ґрунті марксизм виявився небезпечним вірусом, як європейська хвороба у нецивілізованому товаристві, і цей вірус справді виявив свою страшенну силу саме завдяки недемократичності суспільства. За умов демократії на марксизм завжди знайдеться достатня кількість антитіл, і ми це чудово бачимо. Він існує і буде існувати, я вважаю, ще дуже тривалий час. І чудово, кат його бери (матері його ковінка. – ред. Яка барвіста українська мова! – В. Л.). Але в недемократичному суспільстві марксизм – це загибель. При цьому недемократизм вже закладений у основі марксистської філософії. Чим це випромінюється?

У Енгельса є розкішна фраза. Певного моменту, викладаючи марксистську премудрість щодо політекономії, Енгельс каже: все це чудово зрозуміло простому, неосвіченому робітникові, але на жаль, не є зрозумілим освіченим людям і університетським професорам. Тобто вчення,

яке претендує на науковість, з'ясовується, не є зрозумілим насамперед вченим! У той же час це дозволяє оповістити таке: будь-яка людина, яка не розуміє марксистського вчення, є волею чи неволею приятелем буржуазії (олігархату. – ред.). Енгельс цього аргументу в такому прямому, брутальному сенсі не використовував, ним користувалися відтак інші. Але використовували завжди логічно!

Чому марксистська догма така приваблива? Вона брутально лестить марнославу робочої людини. Вона їй каже: ти – пупець (сіль. – ред.) землі. Ти створюєш все. Решта – це паразити, вони привласнюють твою працю. І, крім цього, вона дає робочій людині усвідомлення інтелектуальної зверхності над будь-яким університетським професором. А ми чудово тепер знаємо, яким чином це вразливо прицільно було використано за Сталіна. Саме це, що закладене Енгельсом, а не десь там ще!

Отже, я хочу повісти, що марксизм не є сумісним з демократією. Марксизм не сумісний і з ринком. І всі спроби сумістити одне з одним – це те саме, що ніс Авдотї Петрівни прикласти до обличчя Володимира Карловича (персонажі, що зустрічаються в російській політичній літературі XIX ст. – В. Л.) – це те саме приблизно, що з гадючого яйця завдяки вихованню вигодувати курку... Лисенко стверджував, що зробити це йому вдасться, однак при цьому навіть він (сталінський біолог-чудотворець. – ред.) не називав курку гадюкою. А ви, панове добродії (учасники конференції в 1990 р.) намагаєтесь перетворити марксизм у щось цілковито йому протилежне й при цьому називаєте його марксизмом.

І нарешті, щодо головної марксистської догми – про привласнення додаткової праці (термін Гегеля. – В. Л.), у Маркса – додаткова вартість.

Я користуюсь присутністю тут В. М. Вільченка й хочу висловити йому свою глибоку вдячність за його книжку «Алгоритм історії». На мій погляд, він чудово там показав, що замість марксистської моделі можна розгорнути цілком іншу модель, в якій не відбувається жодного привласнення додаткової вартості й, отже немає жодної експлуатації, а є просто розподіл прибутку, який може відбуватися на підставі всезагального консенсусу. Чи зникає за цієї моделі експлуатація? – Зникає.

Відповідно зникають і всі наступні експлікації цієї аксіоми.

Пер. і ред. В. Лагетко, кандидат філософських наук